

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2018, sp. zn. 25 Cdo 1725/2016, ECLI:CZ:NS:2018:25.CDO.1725.2016.1

Číslo: 49/2019

Právní věta: Uložil-li soud poskytovateli zdravotní péče zaplatit žalobcům jednorázovou náhradu za zásah do rodinných vztahů vyvolaný tím, že pro nedostatky v poučení pacienta lékařem o možnostech dalších vyšetření byla opožděně nasazena odpovídající léčba a nebyl o několik měsíců oddálen nevratně se blížící konec života osoby blízké pozůstalým, rozhodl o jiném nároku, než který žalobci učinili předmětem řízení, jestliže v žalobě požadovali jednorázovou náhradu za usmrcení osoby blízké v důsledku nesprávné diagnózy.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.02.2018

Spisová značka: 25 Cdo 1725/2016

Číslo rozhodnutí: 49

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Ochrana osobnosti

Předpisy: § 11 obč. zák.

§ 13 obč. zák.

§ 23 předpisu č. 20/1966Sb.

§ 420 obč. zák.

§ 444 odst. 3 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Ústí nad Orlicí rozsudkem ze dne 31. 3. 2015, č. j. 10 C 114/2011-367, zamítl žalobu na zaplacení částky 240 000 Kč s příslušenstvím každému ze žalobců a rozhodl, že žádný z účastníků ani Česká republika nemají právo na náhradu nákladů řízení. Soud vyšel ze zjištění, že obvodní lékařka MUDr. E. F. odeslala poškozenou O. P. (manželka žalobce a matka žalobkyně) pro bolesti břicha na vyšetření do zdravotnického zařízení provozovaného žalovanou, kde její zaměstnanec gastroenterolog L. G. dne 1. 9. 2008 diagnostikoval Crohnovu chorobu, nikoliv onkologické onemocnění. Poškozená ovšem trpěla zhoubným nádorem tlustého střeva, jemuž dne 1. 10. 2009 podlehl. Správná diagnóza byla určena vyšetřením dne 11. 5. 2009, teprve poté byla zahájena onkologická léčba. Soud na základě znaleckých posudků učinil závěr, že postup G. byl lege artis, ačkoliv podle všeho vyhodnotil nárůst nádorových markerů v krvi nesprávně. Dodržel však standardní medicínský postup, i když nelze vyloučit, že výjimečně pečlivý a všímavý lékař by v daném

případě zvolil jinou diagnostickou metodu, která by nádor prokázala dříve. Podle názoru znalců nebyl ani po řadě vyšetření, která poškozená podstoupila, do konce roku 2008 přesvědčivý důvod ke konzultaci s onkologem. Vyšetření, která žalovaná provedla, byla dostatečná, jiná pracoviště by další vyšetření neprováděla. Poškozená trpěla agresivním a rychle probíhajícím nádorem, který měl vzácný a neobvyklý průběh, pro který bylo možno jej diagnostikovat až v době výskytu metastáz v jiných orgánech. V době od června do září 2008 šlo již o čtvrté stadium onemocnění, které nemohlo skončit jinak než smrtí pacientky. Ze strany žalované proto nedošlo k porušení právní povinnosti náležitého postupu, které by zakládalo její odpovědnost za škodu podle § 420 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), a není proto povinna k náhradě za usmrcení osoby blízké podle § 444 odst. 3 obč. zák. pozůstalým po O. P., která podle jejich názoru zemřela na onkologické onemocnění v důsledku nesprávné diagnózy a léčby v zařízení žalované.

2. K odvolání žalobců Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 15. 12. 2015, č. j. 23 Co 289/2015-483, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalovaná je povinna zaplatit každému z žalobců 240 000 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud zčásti zopakoval a doplnil dokazování a uzavřel, že žalovaná porušila povinnost podle § 23 odst. 1 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu (dále jen „zákon o péči o zdraví lidu“), poučit pacientku o jejím zdravotním stavu a nutnosti gynekologického vyšetření. Toto opomenutí vedlo k opožděné aplikaci příslušné léčby a dřívějšímu úmrtí pacientky, neboť z provedeného dokazování vyplývá, že pokud by byla onkologická léčba zahájena dříve, nemohl by být sice život pacientky zachráněn, ale mohl by být nejméně o řadu měsíců prodloužen. Vzhledem k absenci příčinné souvislosti mezi opomenutím žalované a úmrtím poškozené odvolací soud věc posoudil nikoliv podle § 444 odst. 3 obč. zák., ale jako újmu na osobnostních právech pozůstalých žalobců podle § 11 a § 13 odst. 2 a 3 obč. zák. Požadavek na odškodnění ve výši 240 000 Kč pro každého z nich měl za důvodný, neuznal pouze požadavek na úroky z prodlení za období od 1. 10. 2009 do 5. 7. 2011. Žalobci požadovali úroky od data úmrtí poškozené, do prodlení se však žalovaná dostala až dne 6. 7. 2011, po uplynutí lhůty k dobrovolnému plnění, která vyplývala z výzvy zasláné jí žalobci dne 17. 6. 2011.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost ve smyslu § 237 o. s. ř. dovozuje z toho, že odvolací soud se při řešení několika otázek hmotného práva odchýlil od ustálené praxe dovolacího soudu, a dopustil se tak nesprávného právního posouzení věci. Dovolatelka navrhuje, aby se dovolací soud zabýval otázkou, zda údajné nedostatečné poučení pacientky zakládá bez dalšího postup non lege artis. Je přesvědčena, že zde zcela absentuje příčinná souvislost mezi jejím jednáním a újmou na straně žalobců. V dovolání zdůrazňuje, že nebylo prokázáno, že by její postup byl non lege artis, a nebyla prokázána příčinná souvislost mezi jejím jednáním či opomenutím a úmrtím poškozené. Proto nelze dovést ani odpovědnost za případnou újmu na osobnostních právech žalobců, neboť tato újma by vznikla právě (předčasným) úmrtím poškozené. Ze stejného důvodu nelze akceptovat odkaz na doktrínu ztráty šance, ke které se odvolací soud ve svém odůvodnění podrobněji (tj. tak, aby naplnil hledisko přezkoumatelnosti) nevyjádřil. Za nesprávné považuje i to, že odvolací soud automaticky a bez dalšího vysvětlení (opět v rozporu s požadavkem na přezkoumatelnost rozhodnutí) přiznal žalobcům částky ve výši stanovené v § 444 odst. 3 obč. zák., ačkoliv nárok právně překvalifikoval a místo tohoto ustanovení postupoval podle § 13 obč. zák. Konečně vytýká nedostatek věcné příslušnosti, když ve věci ochrany osobnosti by měl v prvním stupni rozhodovat krajský soud. Navrhuje, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek změnil tak, že se rozsudek soudu I. stupně potvrzuje.

4. Žalobci ve vyjádření k dovolání uvedli, že vyšetření provedená G. nepotvrzovala jím stanovenou diagnózu Crohnovy choroby, naopak svědčila pro onkologické onemocnění v oblasti tlustého střeva,

tyto skutečnosti podle jejich názoru vyplývají z provedeného dokazování. Namítají, že dovolatelka neunesla důkazní břemeno o tom, že poškozenou vyslala na gynekologické vyšetření, a že zdravotnická dokumentace dovolatelky má v tomto směru nedostatky. Odkazem na usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. [I. ÚS 1919/08](#), podporují posouzení podle doktríny ztráty šance, neboť v případě včasné stanovené diagnózy by se život poškozené minimálně prodloužil. Ignorování alarmujících hodnot onkomarkerů vyplývajících z vyšetření ze dne 5. 8. 2008 považují za prokázané jak výsledky svědků, tak i znaleckým posudkem. Onkologické onemocnění bylo přitom odhaleno až v únoru 2009 při pravidelné gynekologické prohlídce. V době první návštěvy u dr. G. se mohlo jednat max. o druhé stadium nemoci, které bylo dle slyšených znalců léčitelné. V době odhalení nemoci se jednalo již o čtvrtou fázi. Žalobci uzavírají, že poškozené byla zmařena šance na uzdravení, či minimálně na prodloužení života, přičemž posuzování kvality tohoto prodlouženého života považují za irelevantní, neboť jakýkoliv časový úsek je za dané situace neocenitelným přínosem pro pacienta i jeho rodinu. Navrhují dovolání v celém rozsahu zamítnout.

III.

Přípustnost dovolání

5. Vzhledem k tomu, že dovoláním napadené rozhodnutí bylo vydáno dne 15. 12. 2015, Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) postupoval podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 29. 9. 2017 – srov. čl. II odst. 2 zákona č. 293/2013 Sb. a čl. II odst. 2 zákona č. 296/2017 Sb. – dále též jen „o. s. ř.“). Po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání žalované je přípustné, neboť nároky na náhradu za usmrcení osoby blízké v daných souvislostech nebyly dovolacím soudem dosud řešeny. Dovolání je důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Dovolací přezkum je zákonem limitován na přezkum otázek právních, výjimečně na přezkum procesních vad (srov. § 237, 241a a 242 o. s. ř.), nikoliv otázek skutkových. Dovolací soud proto není oprávněn k přezkumu skutkových zjištění, na nichž jsou založeny právní závěry napadeného rozhodnutí, a je vázán i vymezením právních otázek v dovolání. Vzhledem k tomu, že je dovolání přípustné, přihlíží dovolací soud též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a) a b) a odst. 3, jakož i k jiným vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

7. Vzhledem k § 3079 odst. 1 a § 3036 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinný od 1. 1. 2014, se věc posuzuje podle dosavadních předpisů, tedy podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013.

8. Podle § 444 odst. 3 obč. zák. za škodu usmrcením náleží pozůstalým jednorázové odškodnění, a to a) manželovi nebo manželce 240 000 Kč, b) každému dítěti 240 000 Kč, c) každému rodiči 240 000 Kč, d) každému rodiči při ztrátě dosud nenarozeného počatého dítěte 85 000 Kč, e) každému sourozenci zesnulého 175 000 Kč, f) každé další blízké osobě žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho smrti, 240 000 Kč.

9. Tato úprava zakládá nárok na náhradu újmy vzniklé tzv. druhotným obětím, pro něž je ztráta blízké osoby specifickou nemajetkovou újmou velmi citelného charakteru, neboť znamená ztrátu hodnoty, kterou lze stěží vyčíslit. Podstatou je neoprávněný zásah do soukromého a rodinného života (čl. 10 odst. 2 usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky č. 2/1993 Sb. a judikatura Evropského soudu pro lidská práva k čl. § 8 odst. 1 Sdělení o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících č. 209/1992 Sb.), kdy je chráněno právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidskými bytostmi, přičemž součástí soukromého života je též život rodinný, zahrnující i vztahy mezi blízkými příbuznými, zejména vztahy sociální a morální;

rodinný život zahrnuje kromě jiného vztahy mezi nejbližšími rodinnými příslušníky (dětmi, rodiči, prarodiči). Protiprávní narušení těchto rodinných vztahů představuje neoprávněný zásah do práva na soukromý a rodinný život fyzické osoby.

10. Odvolací soud dovodil, že žalobou vymezená škodní událost (nesprávná diagnóza G.) není v příčinné souvislosti s následkem, jímž je ve smyslu uplatněného nároku smrt poškozené, avšak že jiné počínání lékaře, a to nedostatečná informace a poučení pacientky o možnostech dalšího podrobnějšího vyšetření, vedlo k tomu, že smrt poškozené, která již v té době byla neodvratná, nastala o několik měsíců dříve, než by se tak stalo při včasnějším nasazení onkologické léčby, což způsobilo újmu na osobnostních právech pozůstalých žalobců. Z toho je zřejmé, že odvolací soud rozhodl o jiném nároku, než který byl uplatněn v žalobě.

11. Podle § 79 odst. 1 o. s. ř. řízení se zahajuje na návrh. Návrh musí kromě obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) obsahovat jméno, příjmení, bydliště účastníků, popřípadě rodná čísla nebo identifikační čísla účastníků (obchodní firmu nebo název a sídlo právnické osoby, identifikační číslo, označení státu a příslušné organizační složky státu, která za stát před soudem vystupuje), popřípadě též jejich zástupců, vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí být z něj patrné, čeho se navrhovatel domáhá.

12. Podle § 153 odst. 2 o. s. ř. soud může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jen tehdy, jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.

13. Ve sporném řízení, které je ovládáno dispoziční zásadou, platí, že soud je vázán žalobou. Nárok uplatněný žalobou je charakterizován vylíčením skutkových okolností, jimiž žalobce svůj nárok zdůvodňuje. Skutkovým základem vylíčeným v žalobě ve spojitosti se žalobním petitem je pak charakterizován a vymezen základ nároku uplatněného žalobou, který je předmětem řízení. Vylíčení rozhodujících skutečností je jednou ze základních náležitostí, které podle § 79 odst. 1 o. s. ř. musí žaloba obsahovat. Rozhodujícími skutečnostmi ve smyslu tohoto ustanovení jsou skutečnosti, které v případě, že budou prokázány, umožňují žalobě vyhovět. Soud je vázán tzv. skutkem, jak byl vymezen žalobcem při plnění jeho povinnosti tvrzení. Pokud by žalobce požadoval byť stejné plnění, ale na jiném skutkovém základě, než jak ho vylíčil v žalobě (buď zcela nového, nebo doplněného o další rozhodné skutkové okolnosti), musel by žalobu změnit, popř. rozšířit. Bez procesního úkonu žalobce, tj. bez toho, že by v řízení došlo ke změně žaloby, nemůže soud přiznat plnění z jiného skutkového základu, než toho, který je žalobcem vymezen a na jehož základě požaduje plnění uvedené v žalobním petitu, neboť by tak soud rozhodl o jiném nároku, než jak jej žalobce učinil předmětem řízení.

14. Žalobci v posuzovaném případě vymezili uplatněný nárok v žalobě tak, že požadují jednorázovou náhradu za usmrcení osoby blízké (manželky žalobce, matky žalobkyně), které měl způsobit nesprávný postup zaměstnanců žalované při léčení O. P., konkrétně nesprávná diagnóza stanovená v srpnu 2008 L. G., v jejímž důsledku nebyla pacientka léčena odpovídajícím způsobem, a proto zemřela. Z tohoto skutkového vymezení je zřejmé, že jde o typový nárok jednorázové náhrady, která podle výslovné zákonné úpravy obsažené v § 444 odst. 3 obč. zák. náležela pozůstalým, jestliže odpovědná osoba přivodila smrt osoby blízké a způsobila jim smutek, trauma či jiné duševní útrapy spojené s prožíváním ztráty, která je zásahem do základního práva na budování a rozvíjení rodinných vztahů.

15. Odvolací soud dovodil, že porušením právní povinnosti ze strany žalované při poskytování lékařské péče nebyla nesprávnost diagnózy, nýbrž okolnost, že lékař pacientku nepoučil o potřebě dalších vyšetření; za škodlivý následek pak soud označil nikoliv smrt jako takovou (ta již vzhledem k závažnosti zdravotního stavu pacientky nemohla být nikterak odvrácena), nýbrž okolnost, že poškozená zemřela o několik měsíců dříve, než kdyby bylo na základě správné diagnózy přistoupeno k odpovídající léčbě. Zásah do rodinných vztahů žalobců tak nespočíval v tom, že by žalovaná způsobila neočekávanou smrt poškozené, nýbrž v tom, že opožděným nasazením odpovídající léčby nebyl o několik měsíců oddálen nevratně se blížící konec jejího života.

16. Z tohoto srovnání je zřejmé, že odvolací soud vztáhl porušení právní povinnosti k jinému počínání

lékaře žalované a spojil důvody pro odškodnění s jiným typem následku, než jak jej žalobci vymezili v žalobě. Ostatně v návaznosti na toto odlišné vymezení skutku nárok logicky odlišně kvalifikoval právně, neboť namísto požadované náhrady typově náležející pod ustanovení § 444 odst. 3 obč. zák. rozhodl o zadostiučinění podle § 11 a 13 obč. zák. Podle ustálené judikatury dovolacího soudu přitom uplatnění nároků z titulu práva na ochranu osobnosti nesupluje, nýbrž doplňuje a rozšiřuje rozsah náhrady škody a jedná se o zcela svébytné a samostatné nároky (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. [30 Cdo 154/2007](#), publikované pod C 5363 v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek, C. H. Beck). Nelze přehlédnout, že žaloba v tomto směru nebyla změněna a nebylo soudem rozhodnuto o připuštění změny. Pak ovšem v rozporu s ustanovením § 153 odst. 2 o. s. ř. odvolací soud rozhodl o něčem jiném, než čeho se žalobci domáhali, aniž by šlo o případ, kdy z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.

17. K dovolací argumentaci odkazující na doktrínu ztráty šance Nejvyšší soud poukazuje na nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. [III. ÚS 3067/13](#), který podrobně rozebírá, že tato doktrína představuje proporcionalní pohled na příčinnou souvislost v medicínském právu (kdy účast škůdce na příčině, a tedy i jeho účast je jen poměrná, tedy např. 30 %) namísto doposud užívané doktríny „všechno nebo nic“ nebo také „conditio sine qua non“. Ústavní soud nicméně uvádí, že doktrína ztráty šance představuje minoritní názor, a v posuzovaném případě, kde z hlediska posuzování odpovědnosti chybí jak prvky protiprávnosti, tak i kauzality, je její zvažování dále bez významu. Jelikož výše řečené důvody samy o sobě svědčí pro zrušení napadeného rozsudku, byly dále bez významu i zbývající námitky dovolatelky směřující k otázkám věcné příslušnosti soudů a stanovení výše přiznané náhrady.

18. Z těchto důvodů Nejvyšší soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc mu vrátil k dalšímu řízení.